

Малюта К. Г., асистент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0003-4566-7792

e-mail: katmal2194@ukr.net

Фактори інвестиційної привабливості туристичної сфери України

Анотація. У статті досліджено та проаналізовано основні фактори, що впливають на формування інвестиційної привабливості туристичної сфери України, проведено їх ранжування, виділено позитивні та негативні фактори впливу на формування інвестиційного клімату економіки та туристичної сфери України, досліджено ресурси, які входять до позитивних факторів, що впливають на інвестування. Визначено першочергові завдання, які потрібно вирішити для формування інвестиційної привабливості та міжнародного туристичного бренду країни, розширення її міжнародних зв'язків у сфері туризму, позиціонування країни на міжнародних інвестиційних салонах та форумах. Також проаналізовано позитивні зміни у законодавчо-нормативному забезпеченні та економіці, що підтверджено зростанням індексу інвестиційної привабливості, а також позитивними прогнозами щодо кредитоспроможності національних банків.

Ключові слова: інвестиційна привабливість; туристична галузь; інвестиційний клімат; фактори впливу; інвестиції; індекс інвестиційної привабливості.

Maliuta Kateryna, Assistant in the Department of tourism, hotel and restaurant business, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics, Vinnytsia, Ukraine

Factors of Investment Attractiveness of the Tourist Sector of Ukraine

Abstract. Introduction. In the modern world, tourism takes one of the most important places in countries' economics development. However, in our country this sphere is developing not so quickly and successfully, as in other European countries. Therefore, an important issue of investing money in Ukraine tourism industry is emerging. Our country has a huge number of positive factors that are conducive to the investment attractiveness of this industry, but there are both negative factors that need to be addressed or eliminated.

Purpose. The main purpose of this article is to study the investment attractiveness factors of tourism in Ukraine: both positive and negative, as well as to propose series of measures that will create or lay the foundation for the formation of investment attractiveness and favorable investment climate of tourism in Ukraine.

Results. The results of this work are elaboration and determination of both positive and negative factors that have an influence on investment attractiveness of tourism in Ukraine. It also proposes certain measures that would reduce the effect of negative factors or eliminate them altogether and create favorable conditions for investment.

Conclusions. In this study, were analyzed a number of factors that have influence on investment attractiveness of the Ukrainian tourism sector. Their distribution is divided into positive and negative factors. Also, were recommended a number of measures that would eliminate the problems that hindering the formation of a positive investment climate in the tourism sector in Ukraine: to create a service of accounting and protection of tourist resources, to create a service for determining the demand and advertising tourist's services, to develop programs for the tourism industry development in each region and capital plans construction and investment, to solve the problem of training tourist staff and managing the enterprises of the hotel industry, catering, production, coordinating the work of tourist organizations with transport agencies, cultural institutions, assessing the economic efficiency of tourism and recreational territories' assessment, identifying areas favorable for tourism and treatment, to develop a classification of recreation areas for degree of significance, natural conditions, functional characteristics, as well as methods of substantiation of the norms of simultaneous loading to various natural complexes.

Within this framework, particular attention must be paid to infrastructure, transport links, hotel and restaurant services. As a result of overcoming the problems and downsides of the industry through active state support, the tourism business will become a source of significant revenues to the budget of our country.

Keywords: investment attractiveness; tourism industry; investment climate; factors of influence; investment; index of investment attractiveness.

JEL Classification: L 83, O 10, O 16.

Постановка проблеми. На сучасному етапі одне із найважливіших місць щодо формування світового розвитку економіки сфера туризму посідає інвестиційної привабливості конкретної країни,

зокрема і нашої держави. Для України, яка переживає період виходу з кризового стану, особливо важливим та актуальним є питання залучення іноземних інвестицій, оскільки вони мають вагомий вплив на економічний розвиток країни. Формування сприятливого інвестиційного клімату залежить від ряду визначальних факторів. Розглядаючи кожен окремий фактор, можна запропонувати підсилення стимулюючих до інвестування в туристичну галузь факторів та усунення факторів, що заважають та стримують інвестування туризму України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблем та питань інвестиційної привабливості, а також факторів, що формують її займалися як вітчизняні, так і закордонні вчені, зокрема: О. Власюк, О. Гаврилук, Б. Губанський, І. Драган, Г. Калач, І. Бланк. Щодо дослідження розвитку туристичної галузі України, то ряд дослідників займалися вивченням цієї сфери: Л. Агафонова, О. Любіцева, М. Мальська, В. Кифяк та інші. Проте додаткового дослідження потребує дослідження факторів інвестиційної привабливості туризму в Україні та визначення її позитивних та негативних чинників.

Формулювання цілей дослідження. Основна мета полягає у дослідженні факторів інвестиційної привабливості туризму в Україні: позитивних і негативних. Також необхідно запропонувати ряд заходів, що дозволять зменшити вплив негативних факторів на формування інвестиційного клімату в країні, та шляхів його поліпшення для активізації інвестиційних процесів у туристичній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестування сфери туризму є важливою умовою розвитку туристичних ринків, розширення їх можливостей і масштабів, поліпшенні якості послуг, що надаються. Оскільки туризм за останні роки став однією із провідних галузей світової економіки, виникає необхідність в дослідженні факторів його розвитку, що впливають на його інвестиційну привабливість [1].

Інвестиційна привабливість – це відносне поняття, що відображає думку певної групи інвесторів відносно

співвідношення рівня ризику, рівня прибутковості і вартості фінансових ресурсів в тій або іншій державі, регіоні або галузі [2, с. 220]. З іншої сторони – це сукупність деяких об'єктивних ознак, властивостей, засобів, можливостей економічної системи, яка обумовлює потенційний платіжний попит на інвестиції [3, с. 35].

Інвестиційна привабливість туризму – це сукупність мікро- та макро- факторів, що формують загальне уявлення потенційного інвестора про стан та рівень розвитку туристичної галузі в певній країні і надають йому можливість визначити наскільки досліджувана країна може бути привабливою та вигідною для інвестування цієї сфери [4].

Інвестиційна привабливість формується під дією факторів національного та регіонального рівнів. Фактори національного рівня характеризують інвестиційне середовище країни загалом, а регіональні фактори притаманні окремому місту чи області. У свою чергу, серед цих факторів виділяють позитивні та негативні. Географічне розташування, трудові ресурси, природні ресурси є позитивними регіональними факторами, які здійснюють вагомий вплив на інвестиційну привабливість регіону. Несприятливий клімат і корупція є негативними регіональними факторами, які завдають шкоди інвестиційному середовищу країни [5].

Двома позитивними загальнодержавними факторами, які сприяють підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, є спеціальні заходи із залучення інвесторів на державному рівні та євроінтеграція. Погіршення інвестиційної привабливості міст та областей України здійснюється під дією факторів державного рівня: відсутності законодавчих актів; нестабільності законодавчої бази; дії посадових осіб. В Україні на сьогодні існує ціла низка проблем, що перешкоджають поліпшенню інвестиційної привабливості регіонів, а саме: інфляція; обмежена зацікавленість потенційних інвесторів; істотне податкове навантаження. Таким чином, на інвестиційне забезпечення туризму впливають такі системи факторів (рис. 1).

Рисунок 1 – Фактори впливу на інвестиційну привабливість туристичної сфери країни

Джерело: розроблено автором

На прискорення розвитку туризму в Україні впливає велика кількість негативних причин. Перш за все до них треба віднести недостатність методичної та організаційної підтримки підприємництва у сфері туризму з боку державних регуляторів, невідповідність рівня комфорту більшості готелів, пансіонатів та будинків відпочинку світовим стандартам якості, невеликі обсяги інвестицій у розвиток матеріальної бази туристичного комплексу.

На цей час в країні відсутні дієві програми розвитку малого підприємництва у сфері готельного та ресторанного обслуговування. Декларативність багатьох програмних документів на місцевому рівні призводить до того, що кошти на розвиток цих галузей туристичного комплексу відраховуються за остатнім принципом, а їх кількість залишається незначною. У незадовільному стані перебуває сервісна та інформаційна інфраструктура галузі. Сильно стримує розвиток туризму низька якість автомобільних доріг, особливо в місцях перспективного розвитку сільського та зеленого туризму [6].

Світовий туризм має стійку динаміку розвитку, з кожним роком подорожуючих стає все більше. До чинників, які спричинили динамічний розвиток світового туризму та сприяли формуванню позитивного інвестиційного клімату, можна віднести:

- зростання доходів населення;
- розвиток інформаційних технологій та сучасних засобів комунікації;
- зменшення середньої тривалості робочого часу та збільшення вільного часу;
- розвиток транспорту, транспортних мереж та інфраструктури;
- вагомим зрушення у структурі матеріальних і духовних цінностей [7, с. 36].

До чинників, які гальмують розвиток туристичної індустрії в Україні та зменшують рівень інвестиційної привабливості, можна віднести наступні:

- події в Україні 2013-2014 років, які суттєво змінили національну економічну ситуацію. Проблеми в АР Крим та на сході України (поруч зі всеосяжною економічною кризою) стали визначальним фактором дестабілізації всієї економічної системи України, трансформації її зовнішньоекономічної діяльності. Можна з упевненістю сказати, що ці події стали вагомим чинником значного посилення негативних тенденцій у динаміці в'їзного туризму; зниження рівня життя населення України також негативно вплинуло і на виїзні туристичні потоки і внутрішній туризм, а також значно зменшились інвестиційні надходження в туристичну сферу України;
- відсутність скоординованої висококваліфікованої та ефективної системи дій з виведенням національного туристичного продукту України на світовий ринок, а тому відсутність інвестування туристичних проєктів та національних туристичних продуктів через їх безперспективність;

- відсутність сформованої політики сталого розвитку туризму в Україні. У зв'язку з цим існує необхідність розробки концепції сталого розвитку туризму в Україні, головною метою якої має стати забезпечення постійного розвитку туристичної діяльності з метою повного задоволення потреб туристів та підвищення ефективності соціально-економічного розвитку регіону на основі ефективного управління усіма елементами туристичної діяльності та її інфраструктури з метою залучення інвестицій;

- недостатній рівень розвитку об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам. Туристичний сервіс формувався ще за радянських часів, який був зорієнтований на невибагливого туриста. Саме через це серед об'єктів інфраструктури переважали досить великі туристичні комплекси зі значною кількістю місць, низьким рівнем комфорту та низькою якістю надання туристичних послуг. Також доцільно відзначити незадовільний стан доріг автомобільного сполучення;

- доволі низький рівень якості обслуговування клієнтів, що зумовлено загальною кваліфікацією обслуговуючого персоналу та низьким рівнем культури менеджменту туристичної галузі [8, с.119].

Варто зазначити, що обсяги інвестиційних вкладень у зміцнення матеріально-технічної бази туризму зростають недостатньо і, безумовно, не відповідають потребам галузі.

Крім того, стримують інвестиційну діяльність технічна та технологічна відсталість більшості готельних підприємств регіонів країни, що надають неконкурентні послуги, а також неефективна амортизаційна політика, що обмежує права підприємств щодо формування та використання власних амортизаційних коштів. Також можна виділити такі основні проблеми інвестиційної діяльності готельної галузі [9]:

- недостатність власного капіталу;
 - непрозорі та тривалі в часі процедури землевідведення й узгоджень великої кількості документації;
 - відсутність довіри закордонних інвесторів та недостатність досвіду вітчизняних управлінців у туристичних проєктах;
 - негативна роль світової кризи у скороченні темпів присутності світових готельних операторів в Україні [9].
- Перелік негативних факторів та чинників потребує негайного вирішення, прийняття відповідних законопроєктів, формування позитивного іміджу країни та сприятливого інвестиційного клімату.
- Однак, попри негативні фактори, в Україні реалізується політика щодо створення нових туристичних кластерів, продовжується робота над розвитком екстремального, культурно-пізнавального, мисливського, рибальського, підводного, релігійного та спортивно-оздоровчого туризму.

Серед актуальних завдань туристичної галузі слід відзначити роботу над створенням оптимальних нормативно-правових засад розвитку привабливого інвестиційного клімату, здатного збільшити обсяги капіталовкладень у туристичний та курортно-рекреаційний комплекс і його інфраструктуру. У цілому Україна має добрі перспективи розвитку туристичного ринку. За оцінками фахівців найближчим часом обсяг туристичних потоків зросте на 10–15 %, причому 45 % складатимуть туристи з країн Західної Європи. Пізнаючи унікальну природу України, її багату історію та самобутню культуру, іноземці зовсім по-іншому сприйматимуть нашу країну. Це, у свою чергу, буде стимулювати зовнішню інвестиційну діяльність та створюватиме позитивний імідж нашої держави [10, с. 172].

Інвестиційна привабливість окремої країни формується під дією факторів національного та регіонального рівнів. Фактори національного рівня характеризують інвестиційне середовище країни загалом, а регіональні фактори притаманні окремому місту чи області. Індекс інвестиційної привабливості у першій половині 2018 року є на рівні вище трьох балів – це означає позитивні зрушення. Так, 34% підприємств стверджують, що інвестиційний клімат у найближчі 6 місяців покращиться (а це кожен третій бізнесмен). 28,1% бізнесменів вважають «клімат» привабливим для інвестування. 30,5% керівників компаній вважають, що бізнес-клімат вже покращився за останні півроку.

В Європейській Бізнес Асоціації наголосили, що вже другий рік поспіль Індекс тримається на рівні вище трьох – він вийшов з негативної площини та перейшов в нейтральну. Так наприкінці 2017 року він складав 3,03, в кінці 2016 – 2,85, в кінці 2015 – 2,57. З того часу, Індекс сягав позначки вище трьох в 2011 році і складав 3,39. Це був один з найвищих показників.

Бізнес позитивно оцінює прийняття трьох законів:

- «Про валюту і валютні операції» № 2473-VIII від 21.06.2018 р.;
- «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» № 2275-VIII від 06.02.2018 р.;
- «Про Вищий антикорупційний суд» № 2447-VIII від 07.06.2018 р.

Позитивно підприємці відгукнулися і про стабільність гривні. Непогано оцінили й розвиток електронних сервісів та діджиталізацію економіки, які є запорукою прозорості та відкритості. Не оминули увагою і прихід на ринок України нових іноземних інвесторів: у сфері ритейлу; автоматичне відшкодування ПДВ та скасування печатки; початок реформування системи охорони здоров'я. Підприємці відмічають, що мали місце такі негативні явища: контрабанда, яка заважає вести легальний бізнес в країні; посилення тиску контролюючих органів; загострення конфлікту на Сході України та початок передвиборчої кампанії. Міжнародне рейтингове

агентство Moody's покращило свій прогноз для банківської системи України. В агентстві вважають, що кредитоспроможність банків країни буде поліпшуватися протягом наступних 12-18 місяців. Це обумовлено поліпшенням якості активів [11].

Для представлення інвестиційних можливостей туризму України протягом останніх трьох років Державна служба туризму і курортів брала участь в ряді PR-акцій, міжнародних туристичних салонах. Серед них: Познанський Міжнародний туристичний ярмарок; Міжнародна біржа «World Travel Market» в Лондоні; Міжнародна туристична біржа «ITB» в Берліні; Міжнародний туристичний ярмарок в Мілані та інші. Хоча варто зазначити, що недостатньо вибудована загальна концепція участі в цих заходах та не здійснюється аналіз і оцінка їх реальних результатів. Це могло б стати основою розробки стратегії формування позитивного туристичного іміджу України [9].

Для того, щоб туристична індустрія України як в цілому в державі, так і в окремих регіонах посіла провідне місце в економічному зростанні, необхідно вирішити на державному рівні ряд таких першочергових завдань, що у свою чергу сприятимуть покращенню інвестиційного клімату [12, с. 45]:

- створити службу обліку й охорони туристичних ресурсів (складання карт туристичних ресурсів кожної області, оцінка їх у балах, визначення першочерговості їх освоєння, розробка системи заходів щодо охорони природних ресурсів і відновлення пам'яток культури);
- створити службу визначення попиту та реклами туристичних послуг (особливості географічного положення, природних умов, унікальність культурної спадщини зумовлюють необхідність визначення попиту і рекламування у кожному конкретному регіоні);
- розробити програми розвитку індустрії туризму кожної області та планів капітального будівництва й інвестування;
- розв'язати питання підготовки туристичних кадрів (курси, технікуми, коледжі, інститути, університети) та управління підприємствами готельного господарства, харчування, виробництва;
- скоординувати роботу туристичних організацій з транспортними агентствами, культурними установами;
- обґрунтувати порядок, за яким підприємства індустрії туризму повинні відраховувати частину прибутку в місцеві бюджети на формування інфраструктури та благоустрою району;
- провести оцінку економічної ефективності туризму та рекреаційну оцінку територій;
- визначити території, сприятливі для туризму та лікування;
- розробити класифікацію місць відпочинку за ступенем значущості, природними умовами, функціональними ознаками, а також методи

обґрунтування норм одночасного навантаження на різні природні комплекси [12, с. 45].

Висновки. У даному дослідженні було проаналізовано ряд факторів, що впливають на інвестиційну привабливість сфери туризму України. Проведено їх розподіл на позитивні та негативні фактори. До негативних факторів було віднесено: відсутність нормативних актів щодо регулювання інвестиційних процесів у сфері туризму; високий рівень корупції; відсутність хороших автошляхів; відсутність скоординованої висококваліфікованої та ефективної системи дій з виведенням національного туристичного продукту України на світовий ринок; відсутність сформованої політики сталого розвитку туризму в Україні; недостатній рівень розвиненості об'єктів туристичної інфраструктури; їх невідповідність світовим стандартам. Однак, слід зазначити й позитивні фактори та зрушення у туризмі та в економіці в цілому: прийняття нових законів; зростання індексу інвестиційної привабливості; участь країни в міжнародних туристичних акціях, салонах; діджиталізація економіки; поширення електронних засобів; позитивний прогноз щодо кредитоспроможності національних банків.

Запропоновано ряд заходів усунення проблем, що перешкоджають формуванню позитивного інвестиційного клімату у сфері туризму в Україні, а саме: створити службу обліку й охорони туристичних ресурсів; створити службу визначення попиту та

реклами туристичних послуг; розробити програми розвитку індустрії туризму кожної області та планів капітального будівництва й інвестування; розв'язати питання підготовки туристичних кадрів та управління підприємствами готельного господарства, харчування, виробництва; скоординувати роботу туристичних організацій з транспортними агентствами, культурними установами; провести оцінку економічної ефективності туризму та рекреаційну оцінку територій; визначити території, сприятливі для туризму та лікування; розробити класифікацію місць відпочинку за ступенем значущості, природними умовами, функціональними ознаками, а також методи обґрунтування норм одночасного навантаження на різні природні комплекси.

В зв'язку з цим необхідно приділити особливу увагу налагодженню інфраструктури, транспортних зв'язків, готельного та ресторанного сервісу. У результаті подолання проблем та слабких сторін індустрії шляхом активної державної підтримки туристичний бізнес стане джерелом значних надходжень до бюджету країни.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці науково обґрунтованих рекомендацій з налагодження інфраструктури, транспортних зв'язків, зі створення та просування туристичних послуг, які мають попит на світовому ринку, розроблення ряду заходів, що сприятимуть позитивному інвестиційному клімату галузі туризму в Україні.

Література:

1. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації. URL: www.unwto.org (дата звернення: 08.01.2019).
2. Федоренко В.Г. Іноземне інвестування економіки України : навч. посіб. Київ. 2004. 272 с.
3. Валирунова Л. С. Инвестирование : учеб. для ВУЗов. Москва. 2010. С. 448
4. Мархонос С. М. Туристична сфера як фактор підвищення інвестиційної привабливості регіону. *Економіка. Управління. Інновації*. 2012. № 1 (7). URL: http://tourlib.net/statti_ukr/marhonos.htm (дата звернення: 08.01.2019).
5. Сидор Г. В., Давидовська Г. І. Інвестиційна привабливість регіонів. Сталий розвиток економіки. 2015. №2. С. 185-186.
6. Довгаль Г. В. Інвестування у туристичний комплекс України: сучасний стан і проблеми. *Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2013. № 1086. С. 135-138.
7. Миронов Ю. Б. Проблеми та перспективи розвитку світового туризму за умов глобальної нестабільності. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки*. 2017. С. 35-36.
8. Миронов Ю. Б. Сутність та чинники сталого розвитку туризму в регіоні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.11. С. 117-122.
9. Антоненко І. Я., Охрімченко А. Г. Теорія інвестицій проблеми та перспективи залучення інвестицій в туристичну сферу в рамках європейської інтеграції України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 4. С. 10-12 .
10. Довгаль Г. В. Інвестиційна привабливість як чинник формування туристичного іміджу Харківського регіону. *Вісн. Харк. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна*. 2014. № 961. С.171-175.
11. Індекс інвестиційної привабливості України зріс URL: <https://nachasi.com/2018/07/11/indeks-investytsijnoyi-ryuvablyvosti/> (дата звернення: 08.01.2019).
12. Мацука В.М. Сучасні тенденції та перспективи розвитку туризму в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Економіка. 2016. Вип.1. С. 43-49.

References:

1. The official website of the World Tourism Organization. Retrieved from www.unwto.org [in Ukrainian].
2. Fedorenko, V.Gh. (2004). *Inozemne investuvannja ekonomiky Ukrainy*. Kyjiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
3. Valyrunova, L. S. (2010). *Ynvestyrovanye*. Moscow: Moscow State Institute of International Relations [in Russ.].
4. Marhonos, S. M. (2012). The tourism sector as a factor increasing the region's investment attractiveness. *Economy. Management. Innovations*, 1 (7). Retrieved from http://tourlib.net/statti_ukr/marhonos.htm [in Ukrainian].
5. Sydor, Gh.V. & Davydovsjka, Gh.I. (2015). Investment attractiveness of the regions. *Stalyy rozvytok ekonomik*, 2, 185-186 [in Ukrainian].

6. Dovghalj, Gh. V. (2013). Investing in the tourist complex of Ukraine: the current state and problems. *Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krajinoznavstvo. Turyzm*, 1086, 135-138 [in Ukrainian].
7. Myronov, Ju. B. (2017). Problems and prospects of development of world tourism in conditions of global instability. *Suchasni tendenciji rozvytku svitovoji ekonomiky*, 35-36 [in Ukrainian].
8. Myronov, Ju. B. (2013). The essence and factors of sustainable tourism development in the region. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrajinny*, 23.11, 117-122 [in Ukrainian].
9. Antonenko, I. Ja., Okhrimenko, A. Gh. (2010). The theory of investment problems and prospects of attraction of investments in the tourist sphere within the framework of European integration of Ukraine. *Investyciji: praktyka ta dosvid*, 4, 10-12 [in Ukrainian].
10. Dovghalj, Gh. V. (2014). Investment attractiveness as a factor in the formation of the tourist image of the Kharkiv region. *Visn. Khark. nac. un-tu imeni V. N. Karazina*, 961, 171-175 [in Ukrainian].
11. Ukraine's investment attractiveness index grew. Retrieved from <https://nachasi.com/2018/07/11/indeks-investytsijnoyi-pryvablyvosti/> [in Ukrainian].
12. Macuka, V.M. (2016). Modern Trends and Prospects for Tourism Development in Ukraine. *Visnyk Mariupoljskogo derzhavnogho universytetu. Serija: Ekonomika*, 1, 43-49 [in Ukrainian].

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License